

III. Z ŻYCIA NAUKOWEGO

**Sprawozdanie z Międzynarodowej Konferencji Naukowej
pt. „Powidoki. Perspektywy. Konteksty Tyflopedagogiczne.
Podróż śladami Marka Jakubowskiego”.
Poznań, 16 lutego 2025 roku**

16 lutego 2025 roku odbyła się Międzynarodowa Konferencja Naukowa, za-tytułowana „Powidoki. Perspektywy. Konteksty Tyflopedagogiczne. Podróż śladami Marka Jakubowskiego” pod honorowymi patronatami: Dziekana Wydziału Studiów Edukacyjnych UAM – prof. UAM dra hab. Waldemara Segieta, Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego oraz Międzynarodowej Kapituły Orderu Uśmiechu. Konferencja została zorganizowana z inicjatywy Zakładu Metodologii Nauk o Edukacji WSE UAM oraz Fundacji „I w ciemności światło” im. Marka Jakubowskiego „Kuby” na Wydziale Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

Problematyka Konferencji koncentrowała się wokół edukacji osób z niepełnosprawnością wzroku, stanowiąc – jak w tytule – niezwykle merytoryczną podróż śladami Marka Jakubowskiego – wybitnego pedagoga oraz wieloletniego działacza na rzecz osób z dysfunkcją wzroku. Przemówienia prelegentek i prelegentów poprzedziło oficjalne otwarcie konferencji przez: Prodziekana Wydziału Studiów Edukacyjnych – prof. UAM dr hab. Natalię Walter, Kierownika Zakładu Metodologii Nauk o Edukacji WSE UAM – prof. UAM dr hab. Sławomira Banaszaka oraz Prezes Fundacji „I w ciemności światło” im. Marka Jakubowskiego „Kuby” – dr Magdalenę Ciurę. W powitalnych słowach podkreślili znaczenie organizowanej konferencji, wyrażając głębokie nadzieje na wymianę wiedzy, doświadczeń oraz wielu refleksji, zaistniałych na podstawie wygłoszonych referatów.

Inauguracyjną sekcję obrad rozpoczął swoim wystąpieniem: „Nowatorskie rozwiązania Marka Jakubowskiego w Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym dla Dzieci Niewidomych w Owińskach” mgr inż. Bartłomiej Maternicki, reprezentujący SOSW dla Dzieci Niewidomych w Owińskach. W przemówieniu przedstawił oraz omówił rozmaite wizjonerskie projekty, wspierające funkcjonowanie podopiecznych Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego dla Dzieci Niewidomych w Owińskach, których pomysłodawcą, a następnie realizatorem był Marek Jakubowski. Mgr inż. Bartłomiej Maternicki zwrócił szcze-

gólną uwagę na specyfikę niniejszych rozwiązań, których podstawową cechą była możliwość eksploracji rzeczywistości przez osoby z dysfunkcją wzroku za pomocą pozostałych zmysłów. Wśród przykładów rozwiązań autorstwa Marka Jakubowskiego przywołał między innymi: Park Orientacji Przestrzennej, Pracownię Tyfloakustyczną, Muzeum Tyflogiczne, czy też Aromatorium – Bibliotekę Zapachów. W dalszej kolejności głos zabrał mgr Rafał Sikorski, reprezentujący Fundację Rozwoju Informatyki, przedstawiając referat: „Wyzwania edukacji informatycznej osób z dysfunkcją wzroku. Zaprezentował – na podstawie własnych doświadczeń – pewne trudności i ograniczenia, z jakimi mierzą się osoby z dysfunkcją wzroku w ramach edukacji informatycznej, wskazując jednocześnie możliwe rozwiązania oraz wyzwania, mające na celu ich eliminację. Mgr Rafał Sikorski zwrócił również szczególną uwagę na rolę nauczycieli w procesie edukacji informatycznej uczniów niedowidzących lub niewidomych, która powinna przybierać postać mentoringu, zorientowanego na odkrywanie i rozwijanie ich potencjału. Trzecie wystąpienie, zatytułowane „System Braille’a – specjalne potrzeby czy specjalna realizacja potrzeb?”, zostało wygłoszone przez prof. dr hab. Małgorzatę Czerwińską z Uniwersytetu Zielonogórskiego. Celem referatu, na co zwróciła uwagę prelegentka, była autorefleksja na temat pytania zadanego w tytule. Przemówienie zapoczątkowane zostało analizą zagadnienia rewolucji medialnej, po czym nastąpiło szczegółowe omówienie systemu Braille’a, z uwzględnieniem rozmaitych kontekstów. Autorem kolejnego wystąpienia: „Kawalerowie Orderu Uśmiechu – bohaterowie wybrani przez dzieci” był dr Marek Michalak – Kanclerz Międzynarodowej Kapituły Orderu Uśmiechu. W swoim przemówieniu przedstawił historię powstania międzynarodowego odznaczenia nadawanego z inicjatywy dzieci, jakim jest Order Uśmiechu, jak również wskazał jego laureatów, przywołując także postać Marka Jakubowskiego. Następnym prelegentem był prof. dr hab. Bogusław Marek z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, którego wystąpienie nosiło tytuł: „Zanim niewidome dziecko zostanie miłośnikiem sztuki”. W swoim przemówieniu zaprezentował oraz scharakteryzował projekt, którego był kierownikiem, stworzony w celu przybliżenia osobom niewidomym rozmaitych dzieł sztuki, eksponatów muzealnych i zabytków na terenie Lublina oraz Iwano-Frankiwsku w Ukrainie. Profesor Marek podzielił się swoimi doświadczeniami, zgodnie z którymi obserwacja uczestników projektu doprowadziła do konkluzji, że osoby niewidome z Ukrainy (starsze pokolenie) nawiązywały kontakt z adaptacjami dzieł sztuki z dużą dozą niepewności, co wynikało z ich inicjalnych doświadczeń w tym zakresie. Przeciwnie doświadczenia miały miejsce z grupą z Polski (pokolenie młodsze), której interpretacja grafik dotykowych nie sprawiała trudności. Zwieńczeniem pierwszej części obrad była prelekcja mgr Katarzyny Heby – Wiceprezeski Fundacji im. Helen Keller z referatem: „Rola i znaczenie asystenta osobistego w życiu osób z niepełnosprawnością. Projektowane rozwiązania ustawowe, uregulowania w Polsce”. W swoim wystąpieniu przybliżyła postać asystenta osobistego, ze szczególnym uwzględnieniem jego znaczenia dla funkcjonowania osób z niepełnosprawnością, zwracając uwagę również na rozwiązania ustawowe w tym zakresie.

Drugą część Konferencji zapoczątkował wykład: „Dowidzenia – powidoki audiodeskrypcji i rysunku”, autorstwa mgra Pawła Kamzy. W swoim przemówieniu zwrócił uwagę na rozwiązania, umożliwiające kontakt osób z niepełnosprawnością wzroku ze sztuką wizualną. W dalszej kolejności nastąpił blok wystąpień gości zagranicznych. Jako pierwsze głos zabrały prof. dr Marine Marutyan oraz mgr Marina Mkrtchyan z Abovyan Armenian State Pedagogical University (ASPU) w Armenii, wygłaszając referat: „Rola Marka Jakubowskiego w rozwoju pedagogiki w Armenii”. Kolejnym wystąpieniem w ramach drugiej sekcji obrad był referat, zatytułowany „Tyflologiczne rozwiązania innowacyjne w Lwowskiej Specjalnej Szkole nr 100”. Autorką przemówienia była mgr Iryna Kostetska wraz z zespołem, w skład którego wchodziły: mgr Nataliia Husak, mgr Iryna Karwan, mgr Nadiia Nahorniuk, mgr Yuliia Svystun oraz mgr Uliana Trojanovska, reprezentujące Lwowską Szkołę Specjalną nr 100 w Ukrainie. Zwieńczeniem drugiej części obrad było przemówienie: „Uniwersalne projektowanie w instytucjach kultury”, które wygłosiła mgr inż. Maria Kożarina z Łotwy.

Kolejną, trzecią część Konferencji zapoczątkowało wystąpienie, zatytułowane „Wpływ wojny w Ukrainie na zdrowie psychiczne osób z niepełnosprawnością wzroku”, które wygłosiła dr Lesia Tomaniewicz – Kierownik Oddziału Kontroli Departamentu Edukacji Lwowskiej w Ukrainie. W swojej prelekcji zwróciła uwagę na szczególnie negatywny wpływ wojny względem grup społecznie wrażliwych, wśród których znajdują się również osoby z dysfunkcją wzroku. Dr Lesia Tomaniewicz wskazała szereg czynników, utrudniających ich prawidłowe i harmonijne funkcjonowanie, między innymi: obecność chronicznego stresu, związanego z doświadczaniem oddziaływań wojennych, pogorszenie warunków życia i środków do przetrwania, czy też ograniczenie lub całkowity brak dostępu do lekarstw oraz specjalistycznych usług medycznych, niezwykle istotnych z punktu widzenia osób z niepełnosprawnością – w tym dysfunkcją wzroku. Następnie swój referat: „Jak Cię widzą? Wyzwania związane z edukacją samoświadomościową w obszarze niepełnosprawności” zaprezentowała mgr Małgorzata Szumowska – Dyrektor Generalna Niewidzialnej Wystawy w Warszawie. W swoim przemówieniu przedstawiła główne założenia i funkcje Niewidzialnej Wystawy. Zwróciła również szczególną uwagę na znaczenie niezależności oraz podmiotowości osób z niepełnosprawnością, sygnalizując trudności w realizacji tych aspektów oraz jednocześnie wskazała na konieczność eliminacji owych przeszkód. Następne wystąpienie: „System wspierający nawigację osób z niepełnosprawnością wzroku”, autorstwa mgr Henryka Lubawy, reprezentującego Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, dotyczyło projektu badawczo-rozwojowego o nazwie „Opracowanie metody nauki orientacji przestrzennej w dużym mieście dla osób niewidomych z wykorzystaniem dźwięków środowiska”, realizowanego w latach 2008-2010, którego inicjatorem był Marek Jakubowski. Mgr Henryk Lubawy przywołał rozmaite trudności w orientacji przestrzennej oraz nawigacji osób z niepełnosprawnością wzroku we wnętrzach budynków, wskazując jednocześnie cechy dobrego wsparcia nawigacji. Wśród nich wyróżnił między innymi nawigację dźwiękową, polegającą na udźwiękowieniu i opisanu przestrzeni za pomocą określonych znaczników. Podsumowaniem trzeciej części obrad było

przemówienie: „Rola zmysłu węchu w rewalidacji osób z dysfunkcją wzroku na przykładzie Aromatorium – Biblioteki Zapachów”, które zaprezentowała dr Magdalena Ciura – Prezes Fundacji „I w ciemności światło” im. Marka Jakubowskiego „Kuby”. W swoim referacie przedstawiła historię powstania Aromatorium – Biblioteki Zapachów, jego cele i założenia, a następnie repertuar aktywności, który realizowany jest w tym miejscu. Wskazała również na bardzo ważną rolę zmysłu węchu i umiejętności rozpoznawania zapachów w kontekście rozwoju oraz nauki orientacji w przestrzeni.

Czwartą część obrad zapoczątkowała dr Joanna Krokosz, reprezentująca ASP w Krakowie, wygłaszając referat, zatytułowany „Projektowanie uniwersalne na Wydziale Form Przemysłowych ASP w Krakowie”. Wystąpienie to koncentrowało się wokół dokonań badaczy tego wydziału w obszarze projektu: „Doświadczenie różnorodności – włączanie poprzez projektowanie”, jak również dostarczyło informacji na temat poprzednich inicjatyw, skierowanych ku idei projektowania uniwersalnego. Założeniem wspomnianego projektu, będącego głównym tematem wystąpienia dr Joanny Krokosz, było opracowanie programów kształcenia w dziedzinie problematyki projektowania uniwersalnego w ramach kierunku wzornictwo na Wydziale Form Przemysłowych ASP w Krakowie. Towarzyszyły mu określone zadania, wśród których znalazły się: wprowadzenie zmian w programie nauczania, realizacja warsztatów i wykładów dla studentów oraz szkoleń dla pracowników, a także utworzenie laboratorium. Dr Joanna Krokosz przywołała również obszary współpracy z Uniwersytetem Ekonomicznym w Krakowie oraz – w ramach podsumowania – wskazała na przyszłe zadania w zakresie projektowania uniwersalnego. W dalszej kolejności głos zabrała mgr Katarzyna Tupaj-Nowak, również z ramienia ASP w Krakowie, prezentując referat: „Tuptaj – zestaw wspomagający naukę orientacji przestrzennej”. Autorka przedstawiła w nim efekt swojej pracy dyplomowej, zatytułowanej *Zabawa dla dzieci w wieku przedszkolnym w duchu projektowania uniwersalnego*, którym był zestaw wspomagający naukę orientacji przestrzennej „Tuptaj”. Mgr Katarzyna Tupaj-Nowak zaprezentowała poszczególne etapy i procedury towarzyszące realizacji projektu oraz jego główne cele, jakimi było stworzenie narzędzia o charakterze uniwersalnym, wspierającego naukę orientacji przestrzennej dzieci z niepełnosprawnością wzroku oraz nawiązywanie relacji interpersonalnych z pełnosprawnymi rówieśnikami. Następnie przedstawiła elementy składowe zestawu „Tuptaj” i dokonała ich szczegółowej charakterystyki. Autorką kolejnego przemówienia: „Wykorzystanie metody harcerskiej w pracy z dziećmi i młodzieżą z dysfunkcją wzroku” była dr Beata Tylewska-Nowak, reprezentująca Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Na wstępie przedstawiła historię, stojącą za stosowaniem metody harcerskiej w pracy z dziećmi i młodzieżą z niepełnosprawnością wzroku, również z uwzględnieniem udziału Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego w Owińskach w tym procesie. Następnie dokonała charakterystyki tej metody, przywołując jej kluczowe cechy: dobrowolność, pośredniość, naturalność, świadomość celów, pozytywność, wzajemność oddziaływań oraz indywidualność. Kolejną prelekcję, zatytułowaną „Tyflopedagogika inaczej – spotkanie nieoczywiste”, wygłosiła dr Katarzyna Pawelczak, również z ramienia Uniwersytetu im.

Adama Mickiewicza w Poznaniu. W swoim przemówieniu przywołała rozmaite sytuacje oraz doświadczenia – w których uczestniczyła – będące źródłem wiedzy i inspiracji w zakresie problematyki niepełnosprawności wzroku. Zwieńczenie obrad konferencyjnych stanowił referat: „Dostępny, czyli jaki? Prawa dziecka w praktyce”, wygłoszony przez dr Urszulę Tokarczyk-Bar, reprezentującą Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. W swoim podsumowującym wystąpieniu zwróciła szczególną uwagę na właściwe rozumienie dostępności, którą powinna cechować racjonalność. Dr Urszula Tokarczyk-Bar uwarściwiła równieŹ na pułapki dostępności, które mogą prowadzić do marginalizacji lub dyskryminacji osób z niepełnosprawnością – w tym z dysfunkcją wzroku. Podsumowaniem niniejszej Konferencji był panel poświęcony osobie Marka Jakubowskiego.

Międzynarodowa Konferencja Naukowa, zatytułowana „Powidoki. Perspektywy. Konteksty Tyflopedagogiczne. Podróż śladami Marka Jakubowskiego” stanowiła przestrzeń interdyscyplinarnego i niezwykle wartościowego dialogu, wymiany doświadczeń oraz refleksji wielu badaczy i praktyków zafascynowanych problematyką edukacji osób z niepełnosprawnością wzroku oraz niejednokrotnie – mających zaszczyt współpracować z Markiem Jakubowskim, któremu poświęcone było niniejsze Spotkanie. Wszystkie wystąpienia stanowiły źródło ogromnej wiedzy oraz inspiracji dla uczestników spotkania, jak równieŹ były świadectwem wielkiego zaangażowania prelegentek i prelegentów w swoją pracę, badania i projekty, stanowiąc jednocześnie wyraz szacunku i uznania wobec działalności Marka Jakubowskiego. Konferencja była unikalną okazją do podzielenia się wiedzą, projektami, doświadczeniami oraz przykładami wartościowych praktyk w dziedzinie wspierania rozwoju i edukacji osób z niepełnosprawnością wzroku.

Katarzyna Filipiak-Adamus

ORCID 0009-0007-7226-8865